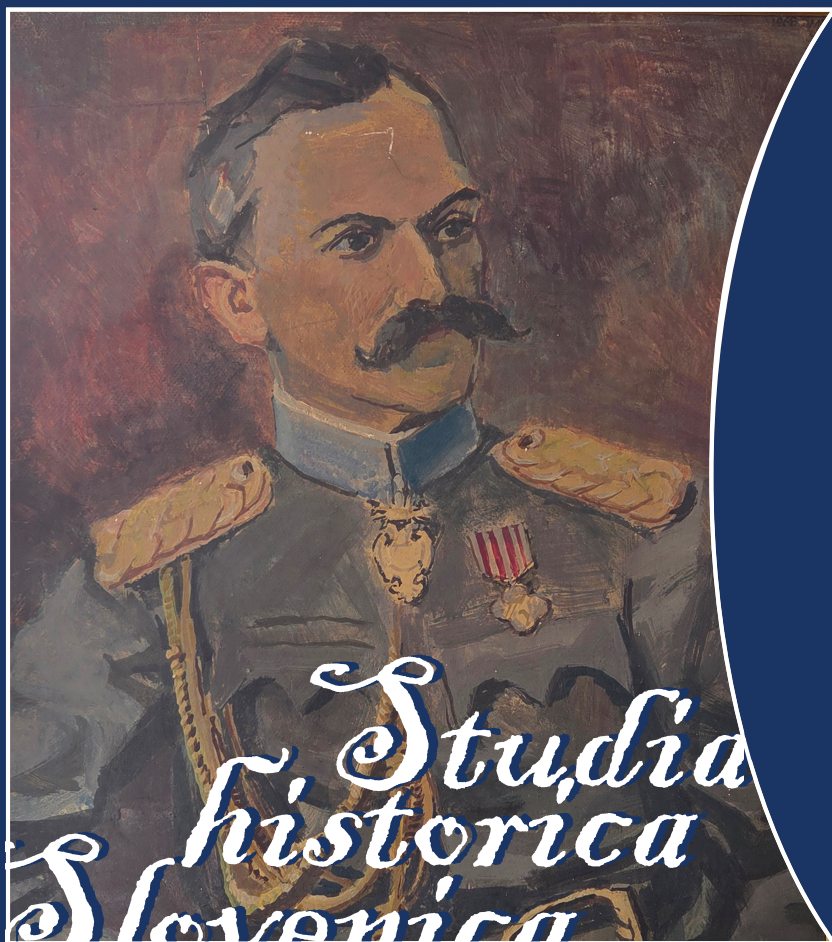

Studia Historica Slovenica

*Časopis za humanistične in družboslovne študije
Humanities and Social Studies Review*

2025

2

S *tudia* **H** *istorica* **S** *lovenica*

Studia Historica Slovenica

Časopis za humanistične in družboslovne študije
Humanities and Social Studies Review

letnik 25 (2025), št. 2

ZGODOVINSKO DRUŠTVO
DR. FRANCA KOVAČIČA
V MARIBORU

ZRI DR. FRANCA KOVAČIČA V MARIBORU

MARIBOR 2025

Izdajatelj / Published by

ZGODOVINSKO DRUŠTVO DR. FRANCA KOVAČIČA V MARIBORU /

HISTORICAL SOCIETY OF DR. FRANCO KOVACIC IN MARIBOR

<http://www.zgodovinsko-drustvo-kovacic.si>

ZRI DR. FRANCA KOVAČIČA V MARIBORU /

ZRI DR. FRANCO KOVACIC IN MARIBOR

Uredniški odbor / Editorial Board

dr. Karin Bakračević, dr. Rajko Bratož,

dr. Neven Budak (Hrvaška / *Croatia*), dr. Jožica Čeh Steger, dr. Darko Darovec,

dr. Darko Friš, dr. Stane Granda, dr. Andrej Hozjan, dr. Gregor Jenuš, dr. Tomaž Kladnik,

dr. Mateja Matjašič Friš, dr. Aleš Maver, dr. Rosario Milano (Italija / *Italy*),

dr. Jurij Perovšek, dr. Jože Pirjevec (Italija / *Italy*), dr. Marijan Premović (Črna Gora / *Montenegro*),

dr. Andrej Rahten, dr. Tone Ravnikar, dr. Imre Szilágyi (Madžarska / *Hungary*),

dr. Peter Štih, dr. Polonca Vidmar, dr. Marija Wakounig (Avstrija / *Austria*)

Odgovorni urednik / Responsible Editor

dr. Darko Friš

Zgodovinsko društvo dr. Franca Kovačiča

Koroška cesta 53c, SI–2000 Maribor, Slovenija

e-pošta / e-mail: shs.urednistvo@gmail.com

Glavni urednik / Chief Editor

dr. Mateja Matjašič Friš

Tehnični urednik / Technical Editor

David Hazemali

Članki so recenzirani. Za znanstveno vsebino prispevkov so odgovorni avtorji.

Ponatis člankov je mogoč samo z dovoljenjem uredništva in navedbo vira.

The articles have been reviewed. The authors are solely responsible for the content of their articles.

No part of this publication may be reproduced without the publisher's prior consent and a full mention of the source.

Žiro račun / *Bank Account:*

Nova KBM d.d.

SI 56041730001421147

Tisk / *Printed by:*

Dravski tisk d.o.o.

<http://shs.zgodovinsko-drustvo-kovacic.si>

Izvirke prispevkov v tem časopisu objavljata 'Historical – Abstracts' in

'America: History and Life'.

Časopis je uvrščen v 'Ulrich's Periodicals Directory', evropsko humanistično bazo ERIH in mednarodno bibliografsko bazo Scopus (h, d).

Abstracts of this review are included in 'Historical – Abstracts' and

'America: History and Life'.

This review is included in 'Ulrich's Periodicals Directory', european humanistic database ERIH and international database Scopus (h, d).

Studia historica Slovenica, Časopis za humanistične in družboslovne študije,

je vpisan v razvid medijev, ki ga vodi Ministrstvo za kulturo RS, pod zaporedno številko 487.

Izdajo časopisa sta omogočili Javna agencija za znanstvenoraziskovalno in inovacijsko dejavnost RS ter Mestna občina Maribor.

Co-financed by the Slovenian Research and Innovation Agency and the Municipality of Maribor.

*Studia
historica
slovenica*

Kazalo / Contents

Jubilej – ob Maistrovem letu 2024 / *On the Occasion of Rudolf Maister's* *Anniversary in 2024*

STJEPAN MATKOVIĆ: Rudolf Maister v hrvaški kulturi spomina in zgodovini	279
--	-----

Članki in razprave / Papers and Essays

MARTIN BELE: Maistrov rod in razširjena družina	289
<i>Maister's Family and Extended Kinship</i>	
TOMAŽ KLADNIK: Vojaško delovanje Rudolfa Maistra v Mariboru	317
<i>Rudolf Maister's Military Actions in Maribor</i>	
JURIJ PEROVŠEK: Maister in Narodna vlada SHS v Ljubljani	353
<i>Maister and the National Government of the State</i> <i>of Slovenes, Croats, and Serbs (SHS) in Ljubljana</i>	
ALEKSANDRA GAČIČ BELEJ: General Rudolf Maister in dr. Karel Verstovšek, antipoda v prevratnem obdobju Maribora	383
<i>General Rudolf Maister and Dr. Karel Verstovšek,</i> <i>the Antipode in the Upheaval Period of Maribor</i>	
BOGDAN KOLAR: Slovenski duhovniki v času pred koroškim plebiscitom	417
<i>Slovenian Priests in the Time before the Carinthian Plebiscite</i>	
TEODOR DOMEJ: Podoba generala Maistra v nemškokoroški propagandni publicistiki	449
<i>The Image of General Maister in the German Carinthian</i> <i>Propaganda Media</i>	

S *tudia* **H** *istorica* **S** *lovenica*

POLONA VIDMAR: Bivališča generala Rudolfa Maistra in geneza katastrske občine Grajski marof v nekdanjem mariborskem Graškem predmestju.....	485
<i>Residences of General Rudolf Maister and the Genesis of the Cadastral Municipality of Grajski Marof in the Former Graz Suburb of Maribor</i>	
DARJA KERIC: Rudolf Maister v učbenikih za zgodovino.....	525
<i>Rudolf Maister in History Textbooks</i>	
BLANKA BOŠNJAK: Rudolf Maister v slovenski književnosti.....	551
<i>Rudolf Maister in Slovenian Literature</i>	
URH FERLEŽ: Kako smo Maistrovo celjsko dobo postavili v strip.....	579
<i>How We Turned Maister's Time in Celje into a Comic Book</i>	
 Avtorski izvlečki / Authors' Abstracts 607	
 Uredniška navodila avtorjem / <i>Editor's Instructions to Authors</i> 615	

S *tudia*
H *istorica*
S *lovenica*

*Studia
historica
slovenica*

Rudolf Maister v slovenski književnosti

Blanka Bošnjak

Dr., izredna profesorica
Univerza v Mariboru, Filozofska fakulteta, Oddelek za slovanske jezike
in književnosti
Koroška cesta 160, SI–2000 Maribor, Slovenija
e-pošta: blanka.bosnjak@um.si

Izvleček:

V prispevku bo predstavljen lik Rudolfa Maistra v izbrani slovenski literaturi, ki je v kulturnem spominu poznan predvsem kot borec za severno slovensko mejo, vojak, general, pesnik in bibliofil. Za obravnavo v razpravi sta izbrana romana Jožeta Hudalesa *Orel z razprtimi krili: roman o generalu Rudolfu Maistru* (1974) ter *General: roman o Rudolfu Maistru* (1981). Namen pričujoče razprave je z metodo interpretacije in interpretativnega branja romanov o Rudolfu Maistru pokazati predvsem uporabo intertekstualnih strategij, in sicer aluzije kot sklicevanja na osebe iz slovenske literarne zgodovine ter literature, ki prikazujejo realne osebe iz časa Maistrovega življenja in so v funkciji dokumentiranja življenjske zgodbene linije veličine tega (kulturnega) svetnika.

Ključne besede:

Rudolf Maister, kulturni spomin, (kulturni) svetnik, kanonizacija, zgodovinski, biografski, razvojni roman, Jože Hudales, moderna, boj za severno slovensko mejo

Studia Historica Slovenica

Časopis za humanistične in družboslovne študije

Maribor, letnik 25 (2025), št. 2, str. 551–578, 62 cit., 2 slike

Jezik: slovenski (izvleček slovenski in angleški, povzetek angleški)

Uvod¹

V prispevku bo predstavljen lik Rudolfa Maistra (1874–1934) v izbrani slovenski literaturi, ki je v kulturnem spominu poznan predvsem kot borec za slovensko severno mejo, vojak, general, pesnik in bibliofil. Ob tem je treba najprej opozoriti na recepcijo njegovega življenja in dela z literarnozgodovinskega stališča, s poudarkom na njegovem literarnem ustvarjanju s pregledom pglavitnih razprav, ocen ipd. o Maistrovem pesništvu v periodičnem tisku in monografskih strokovnih delih ter literarnozgodovinskih pregledih. Ob izidu prve Maistrove pesniške zbirke z naslovom *Poezije*, ki je izšla leta 1904, sta bili istega leta objavljeni oceni v periodiki, in sicer jo je avtor Evgen Lampe objavil v *Domu in svetu*,² Josip Regali pa v *Ljubljanskem zvonu*.³ Ob izidu druge Maistrove pesniške zbirke z naslovom *Kitica mojih* leta 1929 je izšla ocena Frana Albrehta istega leta prav tako v *Ljubljanskem zvonu*.⁴ Zanimiv zapis o avtorjevi poeziji je podal Tine Debeljak v *Domu in svetu*, ki Maistrovo poezijo opredeli kot realistično: "Z nepričakovano realistično silo pa nas preseneča general M a i s t e r, ki je bolj znan po svoji prvi zbirki kot Vojanov, peva-joč v Aškerčevi in Pagliaruzzijski maniri."⁵ Janko Glazer v prispevku, objavljenem v *Kroniki slovenskih mest* leta 1934, piše o Maistrovem pesništvu in bibliofilstvu.⁶ Istega leta ob Maistrovi smrti napiše nekrolog Anton Ocvirk in ga objavi v *Ljubljanskem zvonu*.⁷ Ob ponovnem izidu Maistrovih *Pesmi* leta 1988 je spremno besedo napisal Franc Zdravec,⁸ v uredništvu Majde Potrata pa je istega leta izšla monografija s prispevki o Maistrovem pesništvu, življenju in delu, ki so bili 13. septembra 1986 predstavljeni na okrogli mizi v Zavrhu.⁹ V novejšem času je o Maistrovem pesništvu objavila razpravo Jožica Čeh Steger v *Časopisu za zgodovino in narodopisje*, kjer jo je med drugim zanimalo, "kako je v njegovih pesmih z narodno, vojno, borbeno in pokrajinsko temo odmevala vojaška drža."¹⁰

¹ Prispevek je nastal v okviru raziskovalne skupine P6-0156: *Slovensko jezikoslovje, književnost in poučevanje slovenščine*, ki jo financira Agencija za raziskovalno dejavnost RS; vodja raziskovalne skupine je red. prof. dr. Marko Jesenšek.

² Evgen Lampe, "Vojanov-Rudolf Maister: Poezije", *Dom in svet* 17, št. 11 (1904), str. 692.

³ Josip Regali, "Vojanov – Rudolf Maister: Poezije", *Ljubljanski zvon* 24, št. 12 (1904), str. 759–760.

⁴ Fran Albreht, "R. Maister: Kitica mojih", *Ljubljanski zvon* 49, št. 11 (1929), str. 686–688.

⁵ Tine Debeljak, "Slovenska sodobna lirika", *Dom in svet* 47, št. 3–4 (1934), str. 205.

⁶ Janko Glazer, "Rudolf Maister-Vojanov kot pesnik", *Kronika slovenskih mest* 1, št. 4. (1934), str. 264–266.

⁷ Anton Ocvirk, "Nekrolog; Ob smrti generala Rudolfa Maistra", *Ljubljanski zvon* 54, št. 7 (1934), str. 449–450.

⁸ Franc Zdravec, "Rudolf Maister (1874–1934)", v: *Rudolf Maister-Vojanov: Pesmi* (Maribor, 1988), str. 77–87.

⁹ Majda Potrata (ur.), *Rudolf Maister-Vojanov – vojak, politik, pesnik: referati in razprava na okrogli mizi v Zavrhu, 13. septembra 1986* (Maribor, 1988).

¹⁰ Jožica Čeh Steger, "Rudolf Maister: od anakreontskega do domovinskega in pokrajinskega pesnika (Rudolf Maister: From Anacreontic to Patriotic and Local Poet)", *Časopis za zgodovino in narodopisje* 82=NV47, št. 2–3 (2011), str. 206 (dalje: Čeh Steger, "Rudolf Maister: od anakreontskega do domovinskega in pokrajinskega pesnika").

V slovenski literarni zgodovini velja Maister za sopotnika slovenske moderne, tako je zapisal že Joža Mahnič v *Zgodovini slovenskega slovstva* (1964), Franc Zadavec v *Slovenski književnosti II* (1999) pa poleg tega med drugim Maistrovo pesništvo poveže z njegovo zdravo pesniško osebnostjo, "ki ljubi življenje, vedrino in smeh; pogumna osebnost, ki v areni življenja določno stoji za narodno svobodo". Maistru pripiše tudi "naravno pesniško osebnost, ki izgovarja motive nezavito, jih poje preprosto kot vaški fant", saj so večkrat povezani z "ritmom in melodijo ljudske pesmi." Maistrovo bogato življenje z izpostavitvijo tudi njegove pesniške dejavnosti je strokovno na biografski način predstavil Bruno Hartman v dveh monografijah – *Rudolf Maister* (1989) ter *Rudolf Maister, general in pesnik* (1998), v krajši obliki pa Vinko Korošak v delu *General Maister: 1874–1934: legenda, resničnost in ponos* (2009).

Maistrovo življenje je upovedeno tudi v literaturi, in sicer v treh romanih, dva obsežna romana je napisal Jože Hudales, prvi nosi naslov *Orel z razprtimi krili: roman o generalu Rudolfu Maistru* (1974), drugi *General: roman o Rudolfu Maistru* (1981), najnovejši roman pa je prispeval avtor Andraž Babšek z naslovom *Junak. Zgodovinski roman* (2022). Gre za dnevniški roman, ki je podnaslovljen kot zgodovinski, zunajliterarna snov je povezana z dogodki na Štajerskem in Koroškem v obdobju med 30. marcem 1918 in 30. septembrom 1919, lik Maistra pa je prikazan izrazito klišejsko in idealizirano. S tematiko Maistrovega življenja je povezana tudi kratka proza v zbirki *General: deset črtic o Rudolfu Maistru* (2006) Toneta Partljiča, ki je prav tako avtor slikanice z naslovom *Deklica in general* (2011). Avtorsko slikanico sta izdali Katarina Mahnič in Alenka Juvan z naslovom *Rudolf in Vojko: ali kako je Maister v 47 minutah ubranil slovenski Maribor* (2024), izšel pa je tudi strip o Maistru avtorjev Mihaela Glavana in Damijana Stepančiča z naslovom *Naš Maister v stripu* (2019).

Za interpretativno obravnavo v razpravi sta zaradi velikega obsega in temeljite literarne obdelave snovi zgodovinskega diskurza izbrana romana Jožeta Hudalesa *Orel z razprtimi krili: roman o generalu Rudolfu Maistru* (1974) ter *General: roman o Rudolfu Maistru* (1981), pri čemer je oceno ob izidu prvega njegovega romana objavil Marijan Zlobec v reviji *Sodobnost*, kjer ga opredeli kot biografskega.¹¹ Namen pričujoče razprave ne bo posegati na področje primerjav fikcijskega poteka romanesknih zgodb, ki bi jih preverjali z zgodovinskim diskurzom o Maistrovem življenju (datumi, kraji, dogodki idr.), čeprav predstavlja zunajliterarno referencialno snov, iz katere avtor ves čas črpa pripoved obeh romanov in se mu s tem približuje.¹² Interpretativno branje obeh romanov Jožeta Hudalesa o Rudolfu Maistru ima namen pokazati predvsem

¹¹ M[arijan] Zlobec, "Jože Hudales, Orel z razprtimi krili", *Sodobnost* 23, št. 7 (1975), str. 643.

¹² Meyer Howard Abrams, *A glossary of literary terms*, 7. izd. (Boston, 1999), str. 94–96.

uporabo intertekstualnih strategij, in sicer aluzije kot sklicevanja na dogodke oziroma še natančneje – na osebe iz slovenske literarne zgodovine ter literature, ki se v obeh romanih pojavljajo kot stranske literarne osebe v literarnem diskurzu in aludirajo na realne osebe iz časa Maistrovega življenja.

Življenje in literarno delo Jožeta Hudalesa

Jože Hudales (1937–1997) je poznan kot učitelj, pisatelj, kipar in slikar. Že njegova mati Hedvika Matela in oče Oskar Hudales, znan kot mladinski pisatelj, sta bila učitelja v osnovni šoli v Šmartnem ob Paki. Od tod so družino leta 1941 izselili v Srbijo, 1945. leta pa se je družina vrnila v Maribor, kjer se je šolal in zaključil učiteljske (1958), delal na osnovnih šolah na Primorskem in se zatem do upokojitve leta 1965 zaposlil na osnovni šoli v Jurovskem Dolu. Prejel je državno priznanje za pedagoško delo. Pokopan je na mariborskem pokopališču Pobrežje in po njem se imenuje osnovna šola v Jurovskem Dolu (OŠ Jožeta Hudalesa Jurovski Dol). Kot kipar je delal s kamnom, bil je tudi slikar, razstavljal je doma in v tujini, predvsem pa je poznan kot pisatelj. Prve tekste je objavil v šolskem glasilu *Koraki* leta 1955, zatem v *Mladih upih*, *Svitu*, *Novi Obzorjih*, *Dialogih*, mladinske tekste v *Pionirskem listu* idr., znan pa je kot dober poznavalec življenja in dela Rudolfa Maistra zlasti z romanoma *Orel z razprtimi krili: roman o generalu Rudolfu Maistru* (1974) in *General: roman o Rudolfu Maistru* (1981).¹³

Temeljna izhodišča in izbrana romana o življenju in delu Rudolfa Maistra

Literarni žanri predstavljajo vrste dogovorov kot tudi pričakovanj¹⁴ in po Jamesonu so žanri pravzaprav t. i. literarne ustanove ali družbene pogodbe med avtorjem in bralci.¹⁵ Žanr je funkcija v mreži kulturnih praks, ne obstaja le v besedilu, kot npr. njegova notranja forma, globinska struktura, tudi ne samo v bralcu kot pričakovanje, predstava ali interpretacijska shema. Žanr je več kot to, je konvencija z družbeno močjo, žanr je intertekstualen.¹⁶ Z vidika medbesedil-

¹³ *Locutio on-line*, dostopno na: <https://www.locutio.si/avtorji.php?ID=1369>, pridobljeno: 28. 2. 2025; "Jože Hudales (pisatelj)", dostopno na: [https://sl.wikipedia.org/wiki/Jo%C5%BEE_Hudales_\(pisatelj\)](https://sl.wikipedia.org/wiki/Jo%C5%BEE_Hudales_(pisatelj)), pridobljeno: 28. 2. 2025.

¹⁴ Jonathan Culler, *Literarna teorija: zelo kratek uvod* (Ljubljana, 2008), str. 88.

¹⁵ Fredric Jameson, *The political unconscious: narrative as a symbolic act* (Ithaca, 1981), str. 106–107.

¹⁶ John Frow, *Genre* (London–New York, 2005), str. 102; 48.

nosti žanrsko literarno delo uporablja in zatem priklicuje zvrstne reference,¹⁷ ki jih med sabo prepleta, križa ipd., tako prihaja do hibridizacije žanrov.¹⁸

Nekateri fikcijski žanri, še posebej biografski ali zgodovinski romani, fingirajo resničnost, saj se s postopki reprezentacije opirajo na verodostojne vire stvarnih podatkov. S predpostavko, da izbrana romana Jožeta Hudalesa o Maistru še najbolj sodita med zgodovinske romane, navajam širši pomen pojma zgodovinski roman (ang. *historical novel*), kot oblike fiktivne pripovedi, ki rekonstruira zgodovinsko snov in jo domišljijsko poustvarja, v kateri se lahko pojavljajo tako zgodovinski kot izmišljeni liki. Čeprav gre za fikcijo, si je treba pri pisanju zgodovinskega romana prizadevati za verodostojnost in temeljito raziskati izbrano obdobje.¹⁹ Tovrstna besedila se navezujejo na zunajbesedilna referenčna polja, zgodbo pa povežejo v izkustveni in dokumentirani stvarnosti,²⁰ npr. s stvarnimi opisi zgodovinskih oseb in dogodkov, kot je bilo razvidno iz analize izbranih Hudalesovih romanov o tako nacionalno pomembni zgodovinski osebnosti, kot je general Rudolf Maister. Ob tem igrata, po Assmanu, pomembno vlogo pojma komunikativnega in kulturnega spomina, ki sta navadno razumljena sopomensko, vendar ju Assman ločuje: komunikativni spomin pretekle dogodke sprejema v glavnem s pomočjo individualnih biografij, zatem to snov oblikuje na nekoliko ohlapen način in jo deli z javnostjo s pomočjo vsakdanjih pogovorov ali pripovedovanja, večinoma ustno nekako skozi tri ali štiri generacije. Nosilci komunikativnega spomina so v glavnem člani skupnosti, tako je tovrstno spominjanje nekoliko razpršeno in največkrat spontano. Kulturni spomin pa zajema dogodke, osebe, torej snov, ki ji skupnost pripisuje utemeljitveno vrednost, zato je strožje oblikovana, posreduje pa se ob izjemnih priložnostih, npr. praznikih, ceremonijah, zatem s simbolnim kodiranjem s pomočjo spomenikov, upodobitev ipd. in tekstno tradicijo,²¹ kar je v celoti zajeto v kulturnem spominu o Maistrovi osebnosti. Juvan ugotavlja, da tudi zgodovinar Burke²² razpravlja o tem,²³ vendar uporablja termin družbeni spomin in podaja njegove nosilce, ki so predvsem pisni dokumenti ter viri (od raznih listin, pisem, dnevnikov idr.), slikovna, fotografska ali filmska dokumentacija, upodabljajoča umetnost, mdr. portreti, spomeniki, nagrobniki, spominki, cere-

¹⁷ Marko Juvan, *Literarna veda v rekonstrukciji: uvod v sodobni študij literature* (Ljubljana, 2006), str. 160–178 (dalje: Juvan, *Literarna veda v rekonstrukciji*).

¹⁸ Roger Fowler, *Literature as social discourse* (London, 1982), str. 156–157, 183.

¹⁹ John Anthony Cuddon, *The Penguin dictionary of literary terms and literary theory*, 4. izd. (London, 1999), 383 (dalje: Cuddon, *The Penguin dictionary of literary terms and literary theory*).

²⁰ Lubomír Doležel, *Heterocosmica: fiction and possible worlds* (Baltimore–London, 1998), str. 21.

²¹ Jan Assmann, *Das kulturelle Gedächtnis: Schrift, Erinnerung und politische Identität in frühen Hochkulturen* (München, 1992), str. 45–56.

²² Peter Burke, "Geschichte als soziales Gedächtnis", v: *Mnemosyne: Formen und Funktionen der kulturellen Erinnerung*, ur. Aleida Assmann (Frankfurt am Main, 1993), str. 289–304.

²³ Juvan, *Literarna veda v rekonstrukciji*, str. 272.

monije in obredi. O tem razpravlja Pavšič, ki med drugim ugotavlja, "kako se v ikonografiji javno izpostavljenih umetniških del v fizični obliki, poimenovanih objektov in priznanj ter slovesnih ritualnih praksah odslikava Maistrova vojaška kariera. Na podlagi ovrednotenja najpogostejših javnih oblik spominjanja je narejen sklep, koliko je to stvarno kolektivno spominjanje, ki želi ohranjati ter spodbujati naklonjen odnos do slovenskega vojaškega strateškega vodja, zaslužnega, da je pomemben del slovenskega narodnostnega ozemlja del današnje Republike Slovenije."²⁴

Literatura je odličen repozitorij ali medij kulturnega spomina, ki lahko simulira kompleksnost in konkretno izkustvo neke eksistence, pri čemer je treba izpostaviti tri pomenske sklope, in sicer specifično strukturo besedil kot temporalnih sledi, procese gradnje in reprodukcije literarnega kanona in medbesedilnost, kamor sodijo topika, tematika ter strategije eksplisitne citatnosti, kot med drugim citat, aluzija, stilizacija, parodija, nadaljevanje, kolaž, zatem literarne zvrsti in žanri, ki sooblikujejo kulturni spomin.²⁵

O specifikah historiografskega in fikijskega pripovednega diskurza ter vidikih pripovednega posredovanja je treba razmejiti literaturo od historiografije pri izbiri in posredovanju zgodovinskega dogajanja. Literatura je z naratološkega vidika v primerjavi s historiografskim diskurzom precej svobodnejša pri izbiri materiala in tekstnih repertoarjev, ponuja možnost literarnega posredovanja zgodbe oziroma fabule, saj je v romanu več možnosti pripovednega oblikovanja, tehnik predstavljanja zavesti in podajanja dogajalne, časovne kot prostorske strukture. Žanrske konvencije literarnemu delu dodatno omogočajo, da ob zgodovinsko preverljivih referencah na realne zgodovinske osebe ali dogodke vsebujejo poleg tega poljubno število fikijskih elementov. Za historiografsko fikijsko pripoved je značilna disociacija oziroma razlikovanje med avtorjem in pripovedovalcem znotraj pripovedne realnosti, pripovedovalec je lahko udeležen v dogajanju, običajen je dialog, perspektiva je nevtralna, saj gre za distancirano predstavljanje v dogajanju emocionalno neudeleženega tvorca. Poleg tega so v zgodovinski fikciji prisotni vpogledi v razmišljanja in psihična stanja oseb, doživljeni govor in notranji monolog,²⁶ kar je smiselno upoštevati pri analizi obeh izbranih romanov o Maistru avtorja Jožeta Hudalesa, prvega z naslovom *Orel z razprtimi krili: roman o generalu Rudolfu Maistru*,²⁷ ki je izšel leta 1974, in pri njegovem naslednjem romanu

²⁴ Jerica Pavšič, "Oblike kolektivnega spominjanja na generala Maistra", *Sodobni vojaški izzivi* 23, št. 1 (2021), str. 77.

²⁵ Juvan, *Literarna veda v rekonstrukciji*, str. 274; 284.

²⁶ Alenka Koron, *Sodobne teorije pripovedi* (Ljubljana, 2014), str. 242–43; Meyer Howard Abrams, *A glossary of literary terms*, 7. izd. (Boston, 1999), str. 94–96 (dalje: Abrams, *A glossary of literary terms*).

²⁷ Jože Hudales, *Orel z razprtimi krili: roman o generalu Rudolfu Maistru. Knj. 1* (Murska Sobota, 1974) (dalje: Hudales, *Orel z razprtimi krili: roman o generalu Rudolfu Maistru*).

o Maistru z naslovom *General Maister: roman o Rudolfu Maistru*,²⁸ z letnico izida 1981.

Interpretativno branje izbranih romanov o Rudolfu Maistru

Romana avtorja Jožeta Hudalesa o Rudolfu Maistru *Orel z razprtimi krili: roman o generalu Rudolfu* in *General Maister: roman o Rudolfu Maistru*, sta bila interpretirana najprej z vidika fabule z opazno naslonitvijo na zgodovinska dejstva kot tudi še podrobneje z vidika medbesedilnosti v smislu referenc iz slovenske literarne zgodovine na večinoma sočasne literarne ustvarjalce, živeče v Maistrovem času, ki se pojavljajo v obeh avtorjevih romanih kot aluzije na realne osebe (v glavnem) iz življenja Rudolfa Maistra, ki se v zgodbi pojavljajo kot literarne osebe in kot del diskurzivnega polja intertekstualnosti. Pri tem je seveda glavna literarna oseba v obeh izbranih romanih, ki se referenčno navezuje na realno osebo, Rudolf Maister, kar je razumljivo, saj gre za biografsko-zgodovinsko ozadje obeh izbranih romanov. Pri obeh obravnavanih romanih Jožeta Hudalesa je zanimiv pojav naratološke kategorije notranjega monologa, ki se največkrat pojavlja za dodatno subjektivno osvetlitev dogajanja v obliki razmišljanja ali podanega notranjega doživljanja literarnih likov, od ostalega teksta se v obeh romanih ločuje grafično, saj je natisnjen v kurzivi, kot na primer odlomek iz prvega Hudalesovega romana, ki upoveduje temno slutnjo dekleta:

Izza krošenj se je prikradel nagel oblak.

Zasenčil je ribnik s čolnoma in mu vzel vso prostodušnost. Debla so se še bolj sklonila nad svoje odpadlo listje. Nikogar ni bilo slišati, oblak je posrkal glasove vase. Hedvika ni spremenila svojega vedenja, a v senci je bilo drugačno. *'Vedela sem, da se bova vrnila k obali, še preden si bova tega zaželela.'* Zaman sta čakala, da bi senca izginila z neba.²⁹

Naj najprej izpostavimo okvirne teoretične podmene, ki pojasnjujejo funkcijo in pomen referenc v literarnem diskurzu, kamor sodita oba izbrana romana avtorja Jožeta Hudalesa o življenju generala Rudolfa Maistra. Reference se v podanem izboru tekstov pojavljajo med drugim na način aluzivnega implicitnega sklicevanja na osebe ali dogodke iz Maistrovega življenja v času vojaškega izobraževanja in pesnjenja (prvi roman), zatem pa predvsem kot na borca za slovensko severno mejo, generala, politika v drugem Hudalesovem

²⁸ Jože Hudales, *General: roman o Rudolfu Maistru* (Maribor, 1981).

²⁹ Hudales, *Orel z razprtimi krili: roman o generalu Rudolfu Maistru*, str. 66.

romanu. Rudolf Maister se je v sodobnem času že globoko vpisal v slovensko kulturno in družbeno zgodovino kot (kulturni) svetnik, kar je predstavljeno v nadaljevanju prispevka. Pri interpretativnem branju obeh izbranih romanov pa nas bodo zanimale predvsem reference iz slovenske literarne zgodovine, zlasti aluzije na literarne ustvarjalce, ki se pojavljajo v obeh romanih o Maistru kot literarne osebe, kar je del širokega diskurzivnega polja intertekstualnosti.³⁰ Termin intertekstualnost, ki ga je med prvimi uveljavila teoretičarka Julia Kristeva, se uporablja za označevanje številnih načinov, s katerimi je posamezno literarno besedilo medbesedilno povezano in sestavljeno iz različnih besedil, in sicer z odprtimi ali prikritimi citati, aluzijami, ponavljanji, preoblikovanji tako formalnih kot vsebinskih značilnosti prejšnjih besedil oziroma diskurzov. Tako je po Kristevi vsako besedilo "intertekst", torej mreža besedil, ki obstajajo v nanašalnem odnosu z drugimi besedili. Sodobni pomen termina intertekstualnosti vključuje med drugim tudi aluzije kot način prepletanja literarnega besedila z drugimi diskurzi.³¹ V romanih se pogosto pojavlja aluzija kot citatna figura medbesedilnega sklicevanja kot tudi citati, toposi, izposoje, reminiscence, arhetipi idr., ki so lahko podlaga zanj. Čeprav aluzijo razumemo največkrat kot samostojno figuro, strukturno ni samostojna, saj nastopa kot kazalka, da se iz predloge izmed možnih pomenov izbere tisti, ki ustreza novemu kontekstu.³² Aluzija se kot strategija povezuje s pojmom intertekstualnosti, ki ga je Julia Kristeva v šestdesetih letih 20. stoletja začela uporabljati v okviru pojmovanja soodvisnosti literarnih besedil. Njena teza je bila, da literarno besedilo ni osamljen pojav, ampak je narejeno iz mozaika citatov in da je vsako besedilo spoj ter preobrazba v drugega. Avtorica je nadgradila tradicionalno razumevanje literarnega vpliva v smislu, da intertekstualnost pomeni prenos enega ali več znakovnih sistemov v drugega ali druge. Kristeva tako ne izpostavlja le načina, kako se besedila med seboj dopolnjujejo, ampak jo zanima tudi prenos diskurzov ali sistemov in kako se pomeni v eni vrsti diskurza prekrivajo s pomeni v drugi. Njena stališča o intertekstualnosti so vplivala na mnoge teoretike, čeprav so se med seboj tudi razlikovala (npr. od stališč Rolanda Barthesa).³³ V diskurzivnem svetu literature in zunaj nje je aluzija sicer uveljavljena intertekstualna strategija medbesedilnega referiranja, pri kateri gre za obliko posrednega sporočanja. Njeno razumevanje, s sklicevanjem na določene pomenske sklope, je odvisno od obsega in strukture že obstoječega znanja, skupnega avtorju in

³⁰ Blanka Bošnjak, "Izbrane hagiografske in svetopisemske reference v korpusu kratkih pripovednih besedil časnika *Besednik*", *Slavia Centralis* 16, št. 2 (2023), str. 233.

³¹ Glej: Abrams, *A glossary of literary terms*, str. 364.

³² Marko Juvan, *Intertekstualnost* (Ljubljana, 2000), str. 266–267, 273; Marko Juvan, *History and Poetics of Intertextuality* (Indiana, 2008), str. 144–145.

³³ Cuddon, *The Penguin dictionary of literary terms and literary theory*, str. 424.

naslovniku, saj si mora prav naslovnik razjasniti implicitni niz pomenov, ki so združljivi s semantično strukturo danega oziroma je zanj relevantna. Tako se pomen aluzije v končni konsekvenci oblikuje šele v interakciji med notranjim sobesedilom teksta ter njegovim pragmatičnim, družbenokulturnim in medbesedilnim kontekstom.³⁴ Z uporabo aluzije v literarnem diskurzu se nekako namiguje na dejstva, za katera se domneva, da si jih avtor deli z bralsko publiko na različne načine, npr. z uporabo poznanega osebnega imena, provokativno dvoumno besedo ali besedno zvezo, določenimi opisi, ki omogočajo prepoznavanje referenta, s strukturnimi vzorci, ki prikličejo analogne ali enakovredne strukture drugih besedil. Z zavestnim vključevanjem aluzije v tekst se v literarnem diskurzu z intertekstualnimi strategijami običajno prevzemajo elementi že uveljavljene literarne tradicije, pri čemer je ena izmed teoretičnih delitev aluzij – sklicevanje na dogodke in osebe, na dejstva o samem avtorju, metaforična aluzija in imitativna oziroma posnemovalna aluzija.³⁵ Interpretativno branje dveh romanov Jožeta Hudalesa o Rudolфу Maistru je tako zajemalo predvsem pozornost na prvo možnost uporabe intertekstualne strategije, in sicer aluzije kot sklicevanja na dogodke oziroma še natančnejše – na osebe iz slovenske literarne zgodovine oziroma literature, ki v romanih kot stranske literarne osebe literarnega diskurza aludirajo na realne osebe iz časa Maistrovega življenja.

Interpretativno branje romana Jožeta Hudalesa Orel z razprtimi krili: roman o generalu Rudolфу Maistru

Prvi Hudalesov roman *Orel z razprtimi krili: roman o generalu Rudolфу Maistru* (1974) je zgodovinski roman s prvinami biografije,³⁶ saj obsega le interval iz mladostniškega Maistrovega življenjskega obdobja, ki upoveduje predvsem mladostno odraščanje in pot v odraslost. Tako ima ta roman še dodatne značilnosti razvojnega romana,³⁷ ker opisuje mladostni razvoj junaka, ki je Rudolf Maister, in predvsem procese, s katerimi doseže zrelost skozi različne življenjske vzpone in padce, vendar interpretacija romana in namen razprave ne bo posegala na področje primerjav fiktivnega poteka romaneskne zgodbe, ki bi jo

³⁴ Carmela Perri, "On Alluding", *Poetics* 7, št. 3 (1978), str. 289–299; Marko Juvan, *History and Poetics of Intertextuality* (Indiana, 2008), str. 27–28.

³⁵ Cuddon, *The Penguin dictionary of literary terms and literary theory*, str. 27.

³⁶ Biografija (angl. *biography*) v širšem pomenu je poročilo o življenju osebe in veja zgodovine, tudi kot zgodovina življenja posameznih ljudi. Glej: Cuddon, *The Penguin dictionary of literary terms and literary theory*, str. 83. Pojem "biografija" v ožjem smislu pomeni razmeroma poln opis življenja določene osebe, ki vključuje poskus predstavitve značaja, temperamenta in okolja, pa tudi dejavnosti in izkušnje subjekta. Glej: Abrams, *A glossary of literary terms*, str. 22.

³⁷ "Bildungsroman". Glej: Cuddon, *The Penguin dictionary of literary terms and literary theory*, str. 81–82.

preverjali z realnimi zgodovinskimi podatki (datumi, kraji, vojaškimi in zgodovinskimi osebami idr.), saj predstavljajo zunajtekstno referencialno resničnost, iz katere avtor ves čas črpa pripoved, ki se zgodovinski resničnosti tudi približuje.³⁸ Vendar navedimo nekaj temeljnih podatkov zgodovinskega diskurza, ki so referenčno ozadje tega romana: Rudolf Maister je bil rojen 29. marca 1874 v Kamniku. Osnovno šolo je obiskoval v Mengšu in Kranju, nižjo gimnazijo v Kranju, 5. in 6. gimnazijski razred v Ljubljani. Zatem je bil sprejet v kadetsko šolo na Dunaju ter leta 1894 uvrščen kot kadet v domobranski pešpolk v Ljubljani. Kot častnik je služboval v Ljubljani, Celovcu, poljskem Przemyslu, Celju in Mariboru.³⁹

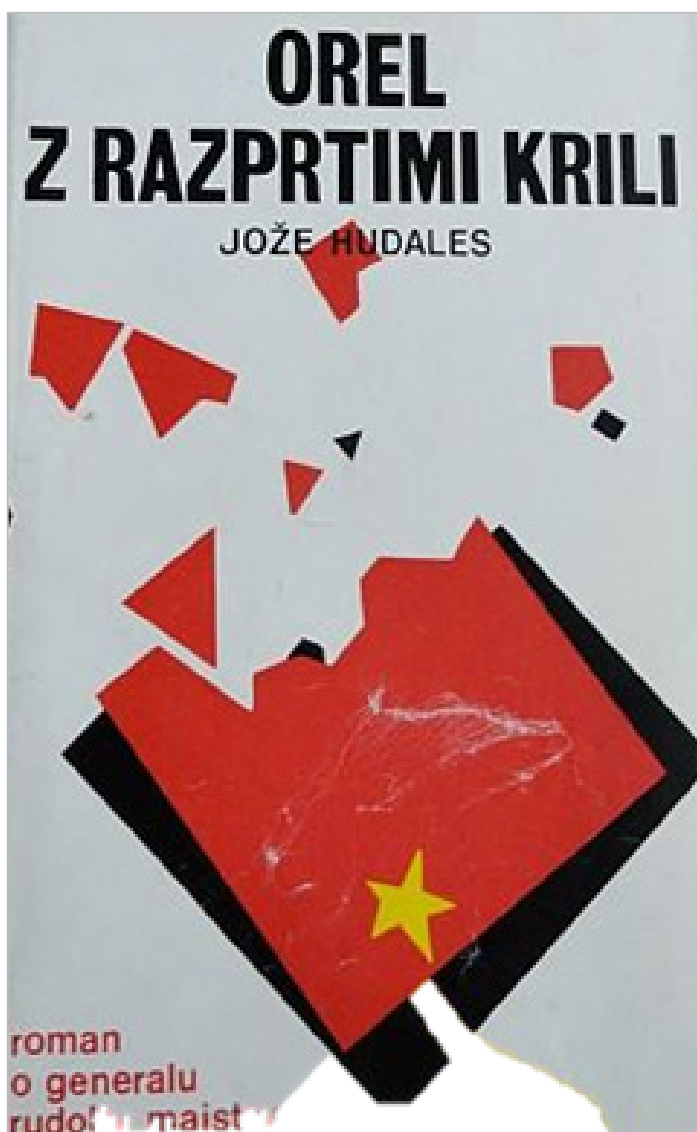
Interpretativno branje tega romana se želi usmeriti v fabulo in prikazati predvsem uporabo intertekstualnih strategij, in sicer aluzije kot sklicevanja na dogodke oziroma še natančneje – na osebe iz slovenske literarne zgodovine ter literature, zlasti moderniste in sopotnike moderne, ki se pojavljajo kot stranske literarne osebe v literarnem diskurzu in aludirajo na realne osebe iz časa Maistrovega življenja.

Roman obsega triintrideset poglavij, ki so po vrstnem redu: 1. Papirnati goldinar 2. Karies in dahomejski otroci 3. Kupé s pesnikom 4. Dvoboj 5. Kosi-lo Ivana Cankarja 6. Totem z lobanjo 7. Lepa kot Nemka 8. Pismo v špranji 9. Nastop v gostilniški sobi 10. Očetov obisk 11. Lokomotiva prihaja po tirih 12. S polno kupico piva 13. Hedvika v cerkvi 14. Ko umre pesnik 15. Sani v snegu 16. Lov na divje svinje 17. Na pragu Dunajskega Novega mesta 18. Podgane so se potajile 19. Poigravanje mirnih prstov 20. Velikonočna nedelja 21. Hrbet usmiljene sestre 22. Deček ob steni 23. Cesar v Ljubljani 24. Upanje v lesenem kovčku 25. Lepo na tujem 26. Brivčevi židje 27. Bajonetovo rojstvo 28. Albert 29. Ogenj v dlaneh 30. Moški strelja na orožnike 31. Znamenje v kapljicah 32. Harlekin iz svinca 33. Trije vojniki.

Roman skozi tretjeosebno pripoved vsevednega pripovedovalca časovno obsega Maistrovo življenje med leti 1894 in 1896, torej obdobje njegovega odraščanja v starosti med dvajset in dvaindvajset let, ko se je šolal za poklicnega vojaka, se seznanjal in prijateljeval s slovenskimi modernisti Murnom, Kettejem, Župančičem in Cankarjem kot tudi člani skrivnega ljubljanskega dijaškega društva Zadruga. Koblar v razpravi *Ljubljanska dijaška "Zadruga"* piše, da je bilo dijaško društvo Zadruga, od koder so izšli najpomembnejši predstavniki moderne, drugi literati in mnogi politični delavci takratnega časa, ustanovljeno v začetku šolskega leta 1892/93 (jeseni 1892) v Ljubljani. Sklical ga je Ivan

³⁸ Abrams, *A glossary of literary terms*, str. 94–96.

³⁹ France Koblar, "Maister, Rudolf (1874–1934)", *Slovenska biografija*, dostopno na: <https://www.slovenska-biografija.si/oseba/sbi340526/>, pridobljeno: 28. 2. 2025 (dalje: Koblar, "Maister, Rudolf (1874–1934)").

Jože Hudales, *Orel z razprtimi krili: roman o generalu Rudolfu Maistru* (Murska Sobota, 1974)

Štefe, ki je imel za soustanovitelja tudi Maksa Čadeža oziroma naj bi si Zadrugo oba zamislila. Na prvi seji, ki je bila še brez predsedstva, je Štefe sporočil namen ustanovitve društva, ki naj ima svojo čitalnico in prireja sestanke, zabavne večere idr., na sejah naj se berejo literarna dela zadružnikov, ki jih zatem lahko pošljejo, če so dobra, slovenskim liberalnim časopisom v objavo. Zadrružani so imeli društveno knjigo, kamor so vpisovali svoja najboljša literarna dela, vendar je bila zastavljena za neplačano najemnino gospodinjji "zadružne" sobe na

Mestnem trgu 10 v Ljubljani in je izgubljena. Zadruga in druga dijaška društva, ki so imela narodni značaj, so šolske oblasti prepovedale, tako so bila tovrstna društva tajna in druženje v njih kaznivo.⁴⁰ Koblar piše, da je v njenem drugem poslovnem letu spomladi 1893 (23. aprila) Ivan Štefe sklical stare člane in povabil nove. Med letom pa sta kot izredna člana pristopila Maks Čadež, šestošolec v Novem mestu, in Rudolf Maister, ki je bil tedaj gojenec domobranske vojne akademije na Dunaju. "Tako je društvo do konca poslovnega leta 10. julija 1893 imelo 21 članov, 18. rednih in 3 izredne."⁴¹

Že v tistih zgodnjih letih, kot je prikazano v romanu, je Maister pesnil pod psevdonimom Vojanov,⁴² doživljal prvo ljubezen z nemškim dekletom Hedviko, ki mu ni bila namenjena, saj sta se v času ljubljanskega potresa leta 1895 razšla, ker se je ona raje odločila za samostansko življenje. V narodnostni pripadnosti Slovincem je Maister kot mladenič zorel predvsem v slovensko zavedni družini z močnimi materinimi spodbudami, zatem ob slovenskih prijateljih, zlasti z zavestjo o poslanstvu izobraženca in vojaka zatiranega naroda v odmirajoči Avstro-Ogrski monarhiji, ki je gojila nacionalno sovraštvo z globokimi nastavki za razvoj fašizma in antisemitizma. Osebnostno in moralno-etično se je moral Maister že zgodaj utrditi zlasti ob sošolcih in učiteljih s kadetnice najprej v Ljubljani, po potresu v Ljubljani pa še na Dunaju, kamor so se kadeti in profesorji morali preseliti, in sicer je bila v Dunajskem Novem mestu. Močan vpliv so imeli na Maistrova poleg sošolcev tudi znanci in prijatelji, kot so bili, med drugimi – sošolci Leopold Palinowsky, Otto Eisner, Herman Schoner, učitelj Willi von Moese z ljubico Annemarie Schwarzkopf in prijateljico Hedviko. Tematski poudarki v romanu so usmerjeni v podrobno predstavitev kronotopa,⁴³ dogajalnega prostora in časa z izpostavljenimi političnimi, narodnostnimi, kulturnimi in drugimi izzivi tistega časa, vendar brez globljega prevpraševanja o posledicah latentnega dogajanja v takratni družbi. Predstavljeni so tudi tehnični dosežki ob koncu 19. stoletja, npr. pojav avtomobilizma z razvojem Benzovega vozila, kar deluje v romanu le kot dokument časa, vendar brez koherentnih vsebinskih prehodov iz zastavljenega razvojnega romana Maistrovega zorenja. Z veliko simpatije je predstavljeno kulturno dogajanje zlasti v Ljubljani in deloma na Dunaju, delovanje društva Zadru-

⁴⁰ France Koblar, "Ljubljanska dijaška 'Zadruga'", *Slavistična revija* 2, št. 1–2 (1949), str. 75–79 (dalje: Koblar, "Ljubljanska dijaška 'Zadruga'").

⁴¹ Koblar, "Ljubljanska dijaška 'Zadruga'", str. 81–82.

⁴² Ob Maistrovem psevdonimu Vojanov je znan tudi drugi – Vuk Slavič. Glej: Koblar, "Maister, Rudolf (1874–1934)".

⁴³ V literarno-umetniškem kronotopu po Bahtinu so prostorski in časovni kazalci združeni v skrbno premišljeno in konkretno celoto. Čas se nekako zgosti, postane umetniško viden; prav tako se prostor odziva na gibanje časa, dogajanja in zgodovine. Kronotop v literaturi ima poseben generični pomen, v veliki meri določa tudi podobo človeka v literaturi. Glej: Mihail M. Bahtin, "Forms of Time and of the Chronotope in the Novel: Notes toward a Historical Poetics", v: *The Dialogic Imagination: Four Essays*, ur., prev. Caryl Emerson in Michael Holquist (Texas, 2020, [1981]), str. 84–85.

ga, v katerega si je Maister nadvse želel vključiti kot pesnik, vanj pa ga je povabil Ivan Cankar, kar je opisano v 5. poglavju z naslovom "Kosilo Ivana Cankarja", Maistrov prvi pesniški nastop v Zadruzi pa je opisan v 9. poglavju z naslovom "Nastop v gostilniški sobi", kjer je, ko ga je na srečanje v Zadruzi pripeljal Kette,⁴⁴ vse prisotne prevevala skupna narodnostna in pesniška vez. Maister je prišel za branje svoje poezije na vrsto za odličnim nastopom mladega in nadvse obetavnega pesnika Josipa Murna Aleksandrova,

ki je bral tekoče, negotovost se je bila pretopila v pojoč, pomirjujoč glas. Njegove pesmi so prisotnim odkrivalo predvsem nov, skorajda nenavaden svet prikritega liričnega upora in trpke zavesti o osamljenosti. Njegovi verzi so pronicali v zavest poslušalcev kakor poletni dež v razsušeno, vlage željno zemljo. Sedel je, mir in pričakovanje je ostalo še nekaj trenutkov prislonjeno na njegovem hrbtu kot nevidno znamenje, 'prebral sem – odločite!'⁴⁵

Ivan Cankar, ki je bil osrednja literarna avtoriteta in je tedaj vodil srečanja v Zadruzi, je izrazil navdušenje nad odličnim Murnovim nastopom kljub njegovi negotovosti: "Kaj bomo rekli o teh pesmih, bratje," je vprašal Ivan Cankar, "pustimo jih, naj cvetijo prav tako zlahkno, kot so se bile razcvetele – naj čestitam Aleksandrovu ob njegovem izrednem uspehu. Storili bomo vse, osebno prevzamem odgovornost našega društva, da bodo njegove pesmi natisnjene v uglednih revijah."⁴⁶

Maister je z občudovanjem sledil prebranim pesmim slovenskih modernistov in mnogih drugih pesnikov, tako da je, ko je prišla proti koncu srečanja vrsta vendar nanj, najprej imel zadržek prebrati svoje in se je skušal izgovoriti, da ni član Zadruge, vendar ga je Kette prepričal, da naj nastopi in naj ga ne spravlja v zagato, kar je tudi storil z vdano dolžnostjo: "Svoje pesnikovanje je razumel kot dolžnost in ne kot potrebo. Njegov verz je bil klen in čist, spominjal je na Antona Aškerca, česar sam tudi ni prikrival. 'Moja pesem naj bo moška pesem.' Med prebiranjem se je nasmeh okoli ust preselil v žareči zenici."⁴⁷

⁴⁴ Čeprav ni namen prispevka primerjava zgodovinskih dejstev in fikcijske znotrajtekstne realnosti, so zanimive ugotovitve Čeh Steger o razkoraku med njimi: "Po ohranjenih zapisih o poslovanju 'Zadruga' je postal Maister njen zunanji član v drugem poslovnem letu, tj. v letnem semestru 1892/93, torej leta 1893. Kot zunanji član je vpisan še v tretjem poslovnem letu (Koblar 1949: 84) in v letu 1897/98, ko naj bi se, tedaj že kot poročnik v Ljubljani, udeleževal tudi posameznih sestankov (Koblar 1949: 103). Kette je prišel v društvo za Maistrom, šele v tretjem poslovnem letu (1893/94) (Koblar 1949: 84)."; "Hudales je na primer Maistrov sprejem v 'Zadruzi' umestil šele v leto 1894, čeprav se je zgodil leta 1893." (Čeh Steger, "Rudolf Maister: od anakreontskega do domovinskega in pokrajinskega pesnika", str. 208). V *Slovenski biografiji* pa je glede Maistrovega članstva v društvu Zadruga Koblar zapisal: "[K]ot kadet na Dunaju je bil 1892–4 izredni član lj. 'Zadruga' ter ji pošiljal pesmi in prozo v oceno." (Koblar, "Maister, Rudolf (1874–1934)").

⁴⁵ Hudales, *Orel z razprtimi krili: roman o generalu Rudolifu Maistru*, str. 88.

⁴⁶ Prav tam.

⁴⁷ Prav tam.

Ivan Cankar se je kljub odločni osebnosti in občasni pikrosti, ki mu je bila lastna, morda tudi odraz njegove kritične drže do stvari, vzdržal ocene Maistrovega pesniškega nastopa, predlagal pa je, da bi bil poleg Maksa Čadeža izvoljen za izrednega člana Zadruga, saj se ne bi utegnil redno sestajati, poleg tega je kot vojak oblastem na očeh, društvo pa deluje tajno.

Ob koncu prvega dela romana bralec dobi celo vpogled v program dunajske opere z vidika Maistrove prijateljice Annemarie, ki si je tam našla zaposlitev kot operna pevka in je vabila prijatelje na takratne aktualne operne predstave. S kritično držo so v zgodbi Maistrovega odraščanja in šolanja v kadetnici predstavljeni družabni običaji iz življenja kadetov, na primer popivanje in dvoboji s floretom z večkrat zelo težkimi posledicami za mlade kadete zaradi maščevalnosti, konkurenčnega boja ali izrazite nacionalne nestrpnosti avstrijskih fantov do pripadnikov slovanskih narodov, kot sta bila v kadetnici Slovenec Rudolf Maister in Poljak Leopold Palinowski, ki je zaradi zavisti avstrijskih sošolcev izgubil življenje. Prav tako so zelo realistično v romanu prikazane hude posledice potresa, ki je stresel mesto Ljubljana v zgodnjih jutranjih urah leta 1895; temu strašnemu dogodku je botroval obisk cesarja Ferdinanda v Ljubljani, ki je z razkošnim spremstvom prišel osebno izreči besede podpore močno prizadetim v potresu – veliko jih je takrat izgubilo zdravje in imovino, celó življenje. Maistrova šolska in študijska leta v romanu predstavljajo rast njegove osebnosti, zlasti v smislu slovenske narodnostne pripadnosti in osebnostnega moralno-etičnega zorenja, kar se kaže v takratnem njegovem pesništvu in med drugim tudi skozi doživete opise in dialoge v romanu, ki izražajo globoko sočutje in prijateljstvo z obubožanim na smrt bolnim pesnikom Dragotinom Kettejem, z Maistrovim poimenovanjem pesnika s psevdonimom – Siluška.⁴⁸ Pesniku, ki se je v mrazu in lakoti iz dneva v dan prebijal skozi najhujšo revščino ter pomanjkanje v ljubljanski Cukrarni, kjer je živel, je prijatelj mnogokrat pomagal s hrano. Maister je Ketteja večkrat obiskal, se posvetoval z njim o svojih pesmih, ki jih je ustvarjal v tem obdobju, vendar z veliko negotovostjo in s spoštovanjem do Kettejevega pesništva, saj mu je predstavljal nesporno pesniško avtoriteto, čeprav je bil Siluška v svojih komentarjih prizanesljiv. Maistrov osebnostni etični značaj se v romanu ne kaže le vidika odnosov s slovenskimi pesniki in njegovimi pesniškimi poskusi, temveč tudi v odnosu do ljudi, ki so se znašli v brezpravnem položaju, kot se je zgodilo poljskemu kadetu Leopoldu Palinowskemu in tudi železničarju Jožefu Matelli ob nesreči na ljubljanskem kolodvoru.

⁴⁸ Slovenski pesnik Dragotin Kette (1876–1899) je poznan še po imenu Karel in več psevdonimih: Siluška, Mihael Mihajlov, Zor, Zvonoslav, Dragotin Zagorski. Glej: France Koblar, "Kette, Dragotin (1876–1899)", *Slovenska biografija*, dostopno na: <https://www.slovenska-biografija.si/oseba/sbi272757/>, pridobljeno: 28. 2. 2025.

Težki usodi Maksa Čadeža, ki ga je avstrijska oblast zaradi slovenske narodne pripadnosti v času njegovega služenja vojaškega roka namenoma izpostavila poškodbam in bolezni, njegova sestra pa je kljub izrednemu pomanjkanju do njegove prezgodnje smrti ganljivo skrbela zanj, sta posvečeni kar dve poglavji, tretje z naslovom "Kupé s pesnikom", v katerem je predstavljeno, kako sta Čadeža Maister in Kette ob povratku iz vojske na smrt bolnega pričakala na ljubljanskem peronu, in 14. poglavje z naslovom "Ko umre pesnik", v katerem je upoveden njegov pogreb, ki so se ga udeležili njegova sestra in prijatelji "zadružani", poleg Maistra med drugimi Cankar, ki je bil tedaj predsednik Zadruga in je imel nacionalno usmerjen pogrebni govor, Peterlin, Kette, Štefe idr.:

Zadružani so prisostvovali slovesu ob smrti svojega člana enako enotno, kot bi bila to narekovala nenapisana društvena pravila – kakor da bi jih bil Ivan Štefe okužil s svojo sebično urejenostjo: 'naj je bil dopisni član ... z mano je ustanovil Zadrugo, kakor koli že, vsa čast in slava mu!' Ivan Cankar je nemirno preprijemal svoj klobuk s širokimi krajci, s temačno sobo se ni mogel ne želel sprijazniti.⁴⁹

Cankar in Peterlin sta med hojo v pogrebni povorki imela pogovor o vzroku Čadeževe tragične smrti, ki je bila odraz oblastvenega sovraštva do domoljubnih Slovencev:

Ti boš vedel – kako je mogoče v avstroogrski vojski nekoga pohabiti, pobiti. Mar ni nikomur na očeh, mar se nihče ne more pritožiti, protestirati!" – "Navadno rodoljube izolirajo tako, da jih pošljejo v oddaljeni kraj, obenem ga vtaknejo med ljudi, ki so sovražno razpoloženi do njih. Predstojniki skrbijo za to, da se ti med sabo priskutijo, saj vneto podpihujejo narodnostne strasti pod krinko reda in discipline. Če se primeri krivica ali zločin, ostane skrit med vojaki, ker je pravzaprav zanj kriv vsak po svoji plati ali pa je bil celo pri njem soudeležen. Neverjetno je, do kakšne mere lahko pridirja takšno umetno vzgojeno sovraštvo. Nekatere scene spominjajo na ljudožerske navade, zato sem si želel, da bi se spet vrnil v Ljubljano. /.../

Krepko so se morali potruditi, da so Maksa Čadeža spravili pod rušo.⁵⁰

V 22. poglavju z naslovom "Deček ob steni" pa je upovedena selitev nekoliko muhastega mladeniča Josipa Murna Aleksandrova s teto v Cukrarno, pri čemer jima pomagata Maister in Kette, čeprav se še ne poznajo:

⁴⁹ Hudales, *Orel z razprtimi krili: roman o generalu Rudolfju Maistru*, str. 134–135.

⁵⁰ Prav tam, str. 134–135.

Splezal je na pohištvo, dvignil je stol in ga spustil na tla.

'Za božjo voljo, razbil ga boš!'

Žena je pohitela k stolu in ga naglo dvignila, 'če bova tako nadaljevala, bova ostala brez vsega.' Čez nekaj časa jima je priskočil na pomoč Dragotin Kette. Preprijel je zvito vrv in jo obesil na drog. 'Stol je vrgel na tla,' je rekla Murnova teta, 'saj ni tako slab – le muhast je včasih.' Rudolf Maister je splezal s svojega opazovališča in se jim približal. Ker se zanj niso zmenili, je prijel mizo in jo odnesel v vežo.⁵¹

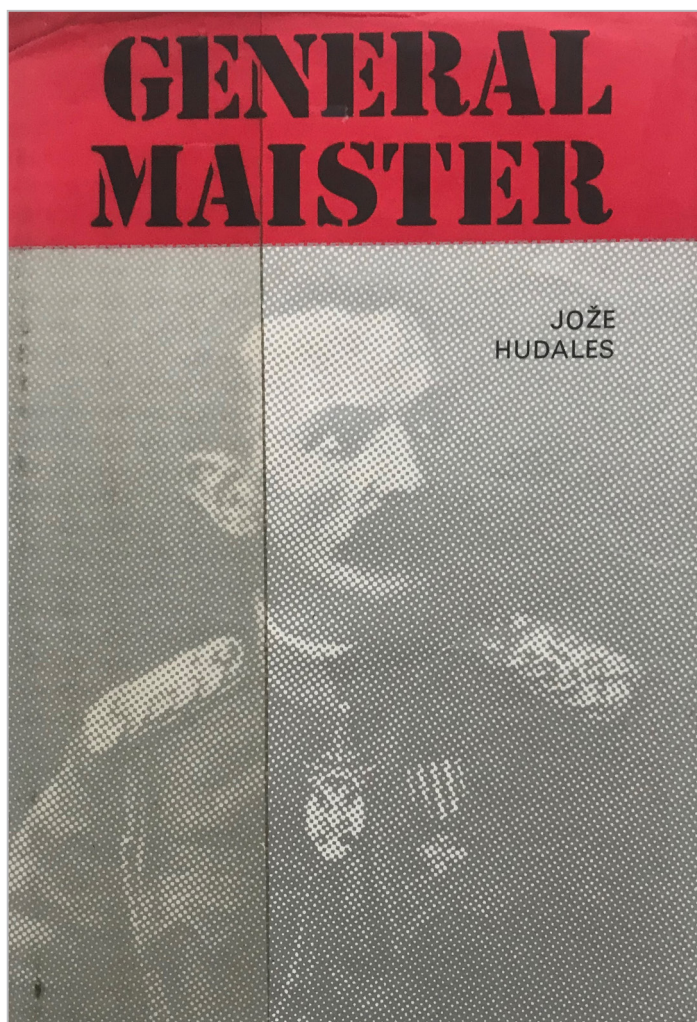
Z vidika literarnozgodovinskih referenc in uporabo aluzij na osebe s področja takratne slovenske literature, ki so v romanu upovedane kot literarni liki, je v prispevku že podrobno opisana Maistrova želja po udeležbi in članstvu v tajnem društvu Zadruga, pri čemer je odigralo osrednjo vlogo bližnje prijateljstvo z Dragotinom Kettejem in pomembno znanstvo z Ivanom Cankarjem, ki sta mu k temu pripomogla. Vse naštetu je imelo nedvomno velik vpliv na bogato referenčno ozadje in uporabo številnih aluzij na takratne akterje slovenske literature, ki so kot stranske osebe vključene v roman: poleg že omenjenih modernistov še mnogo drugih pesnikov, pisateljev in kulturnih delavcev, kot so Ivan Štefe, Anton Funtek, Aleksander Derganc.

Interpretativno branje romana Jožeta Hudalesa General: roman o Rudolfu Maistru

Drugi roman Jožeta Hudalesa z naslovom *General: roman o Rudolfu Maistru* (1981) skozi tretjeosebno pripoved vsevednega pripovedovalca časovno obsega Maistrovo življenje v zgodovinsko pomembnem času boja za slovensko severno mejo in je prav tako zgodovinski roman s prvinami biografije, ki upoveduje Maistrovo odločilno vojaško vlogo v tem boju. Kot pri prvem romanu interpretacija ne bo posegala na področje primerjav fikcijskega poteka zgodbe in preverjanja z realnimi zgodovinskimi podatki, ki predstavljajo zunajtekstno referencialno resničnost.⁵² Ob tem pa je vendar treba izpostaviti zanimivo osebno Maistrovo pričevanje ob priložnosti, ko je vodil zadnjo veliko manifestacijo leta 1928 v Mariboru ob deseti obletnici osvoboditve slovenske Štajerske in Koroške, pri čemer je predsedoval pripravljalnemu odboru. Zastavil je zelo bogat in obsežen program tega nadvse pomembnega dogodka s slavnostnim programom, ki je zajemal tudi odkritje spomenika v mestnem mariorskem parku. Rudolf Maister je svoje spomine na prevratne in turbulentne

⁵¹ Prav tam, str. 211.

⁵² Abrams, *A glossary of literary terms*, str. 94–96.

Jože Hudales, *General: roman o Rudolfu Maistru* (Maribor, 1981)

novembrske dogodke leta 1918 objavil v časniku *Slovenec* 1. novembra 1918 – navedeno kot: "(*Slovenec* 56, 1928, št. 251, 1. XI., str. 3–4)".⁵³

Roman obsega 52 poglavij, ki imajo povedne naslove: 1. Ljubo doma, kdor ga ima 2. Skok v lobanjo 3. Tarča za Italijana 4. Signum laudus na traku hrabrostne svetinje 5. Gorice na konju 6. Veseloigra s petjem in plesom 7. Dijak z izkaznico 8. Živio oče 9. Popis za majsko deklaracijo 10. 87. pešpolk 11. Hrane

⁵³ Rudolf Maister, "Kako sem postal gospodar Maribora", *Časopis za zgodovino in narodopisje* 89=Nv54, št. 4 (2018), str. 5–14.

do stropa 12. Gospodje za zastrtimi vrati 13. Denar za vojaške usluge 14. Prireditelj v parku 15. Brzjavka 1377/1 16. Dan mrtvih 17. Alarm 18. Pogled skozi zglajeno cev 19. Kokarda namesto K 20. Noč v tovarni 21. Frontni povratniki na slepem tiru 22. Die Slowenen und die Serben müssen alle sterben 23. Topli obrok s konji 24. Narodnopolitični poduk 25. Hangarji lesene konstrukcije tipa Lloyd 26. Izlet v Ljubljano 27. Mobilizacija 28. Heil heil heil heil heil 29. Vaje v streljanju 30. Barve odmrlega lista 31. Franjo M a l g a j 32. Stekleno jutro 33. Deputacija 34. Antantna vojska 35. Lepa naša domovina 36. Malgaj v Velikovcu 37. Alle Räder stehen still 38. Kraljevina za pokojnika 39. Zima zima bela 40. Nihajoče verige na okornem vozu 41. Ljubezen do puške 42. Otrok ob kužnem znamenju 43. Strel v hrbet – Radgona 44. Nebo pod nogami 45. Aprilski napad na Koroško 46. Z bajonetom v ustih ali župnikova svinja gre v nebesa 47. Mesečina 48. Pomlad po francosko 49. Tako zaveje veter 50. Enoroki pred vojnim sodiščem 51. Plebiscit v prestolnici 52. Kmetje v travi.

Tudi ta roman zajema iz zgodovinskih dogodkov družbenega in kulturnega spomina, v katerih je Maister na začetku 20. stoletja v času ob koncu prve svetovne vojne (ki je trajala med 28. julijem 1914 in 11. novembrom 1918)⁵⁴ in še kasneje imel ključno vlogo; naj izpostavimo poglobitve dogodke zgodovinskega diskurza, ki so sestavni del kronotopa dogajalne linije romana in se referenčno navezuje na zgodovinsko zunajliterarno snov, ki je v tem romanu, v primerjavi s prvim romanom Jožeta Hudalesa *Orel z razprtimi krili*, prevladujoča. V romanu je predstavljen povratak Maistra domov, saj so se Nemčija, Avstro-Ogrska, Bolgarija in Turčija na eni strani in Rusija na drugi po mirovni pogodbi sporazumele o koncu vojne. 30. oktobra 1918 je mariborski nemški občinski svet razglasil Maribor z okolico za del Nemške Avstrije, tako je major Rudolf Maister 1. novembra 1918 v vojašnici 26. strelskega polka v Melju prevzel vojaško poveljstvo nad mestom ter Spodnjo Štajersko. V romanu je ta zgodovinski pomemben dogodek upoveden v 16. poglavju z naslovom "Dan mrtvih", vendar podaja v romaneskni pripovedi ozadje, ki se je dogajalo še nekoliko prej – 31. oktobra v Narodnem domu v Mariboru, ko se je Maister tajno še zadnjič sestal s slovenskimi častniki na posvetu glede oblasti na Spodnjem Štajerskem, Koroškem in Prekmurju, kjer je imel pred njimi odločilen govor, v katerem je pojasnil, da je njegovo posvetovanje z njimi zaupne narave. Sporočil je, da se mariborski nemškutarji sestajajo vsak dan in da pošiljajo svoje skrivne kurirje v Gradec, od koder želijo imeti pomoč v orožju in da želijo uničiti tukajšnji narodni svet ter tako ustvariti posebne pogoje za reševanje severne meje od Gospe Svete do Save. Maister sporoča, da se je mariborski svet nekajkrat sestal z zastopniki mariborskih Nemcev, ki so vedno znova izsiljevali koncesije za

⁵⁴ Jochen Bleicken [et al.], *Svetovna zgodovina: od začetkov do danes* (Ljubljana, 1976), str. 526–536.

hrano brez nasprotnih obveznosti, s čimer se ne strinja, kot je zapisano v delu njegovega govora:

Meni se je zdela ta naša uslužnost povsem neumestna in sem med sejo narodnega sveta v Cirilovi tiskarni pred dnevi, dne 29. oktobra ponovno poudarjal, da si moramo najprej zagotoviti Maribor in šele potem lahko dajemo Nemcem koncesije. Dosegel sem sicer, da je predsednik narodnega sveta profesor in doktor Karel Verstovšek zahteval od nemških zastopnikov, naj se za Maribor uredi narodnostno vprašanje, a Nemci so to zahtevo odbili, češ, da se bo o tem razpravljalo po rešitvi važnejših in nujnejših gospodarskih in varnostnih zadev.⁵⁵

Maister v govoru nadalje poroča, kako se v izpostavljenih mejnih krajih ustanovljajo narodni sveti in narodne straže. V istem poglavju je popisano tudi dogajanje 1. novembra 1918 v vojašnici 26. strelskega polka v Melju, ko je, pred mestnim poveljnikom podpolkovnikom Antonom Holikom in zbranimi častniki Maister izjavil, da Maribor razglašajo za posest Države Slovencev, Hrvatov in Srbov, da prevzema vojaško poveljstvo nad mestom ter Spodnjo Štajersko, zatem pa je poklical Karla Verstovška po telefonu v Narodni dom, da mu sporoči pomembno novico:

Karl, poslušaj, dobro poslušaj! Pravkar sem prevzel vojaško oblast nad mestom in spodnjo Štajersko. Verjetno veš, da so se štabni oficirji posvetovali o svojih bodočih nalogah ... počakaj, povem ti do konca. Holik je klonil in z njimi vsi ostali častniki, z moje strani je zadeva urejena ... navdušeni ste, vsi ste navdušeni? Torej, potrebujem uradno imenovanje s strani narodnega sveta ... prav. Kako ... da je Maribor in s Slovenci naseljeno območje del jugoslovanske države, nič drugače. Ne bo ti treba v Melje peš – poveljnik dragonskega polka štev. 5 podpolkovnik Emmmerich von Götz je poslal svoj avto pote.⁵⁶

Upravo na slovenskem Štajerskem je, zgodovinsko gledano, kar je zelo blizu literarnemu diskurzu v romanu, prevzel Narodni svet, majorju Rudolfu Maistru pa je podelil naziv generala 3. novembra, zatem je po njegovi zaslugi nastala zelena garda ali t. i. *Schutzwehr*. General Maister je 9. novembra 1918 razglasil mobilizacijo, v nekaj tednih je zbral vojsko približno 4000 mož in 20. novembra so ustanovili mariborski pešpolk, z njim je nastala prva redna slovenska vojska s slovenskimi častniki in slovenskim poveljevanjem. 23. novembra je ob četrti uri zjutraj Maister prehitel Nemce in razorožil zeleno gardo. Že

⁵⁵ Jože Hudales, *General: roman o Rudolfju Maistru* (Maribor, 1981), str. 143 (dalje: Hudales, *General: roman o Rudolfju Maistru*).

⁵⁶ Hudales, *General: roman o Rudolfju Maistru*, 151.

26. novembra je Rudolf Passy prišel k Maistru s pooblastilom, da z vojno konvencijo določijo demarkacijsko črto med Nemško Avstrijo in Jugoslavijo. V konvenciji je pisalo, da so Slovenci na Štajerskem in Koroškem, vključno z Velikovcem, Celovcem in Beljakom, namenjeni Jugoslaviji. Maister je konvencijo podpisal; s tem naj bi bilo vprašanje severne meje rešeno do mirovne konference. 27. novembra so Maistrove enote zasedle Špilje, nato pa še Radgono, Cmurjek, Lučane, Radlje (Marenberg) in Muto. Franjo Malgaj oziroma njegova skupina iz Celja je zasedla Mežiško dolino, nato pa Pliberk in Velikovec, kar je med drugim upovedeno v 36. poglavju z naslovom "Malgaj v Velikovcu". Rudolf Maister je izvedel, da je bil njegov dogovor s podpolkovnikom R. Passyjem razveljavljen, tako od vlade na Dunaju kot po sporazumu z narodno vlado v Ljubljani. Kazalo je, da bo Koroška ostala nemška tudi po zaslugi neodločne slovenske vlade, poleg tega je prišlo spomladi 1919 do velikih sprememb, saj je Jugoslavija med drugim postala kraljevina Karadorđević, iz Maribora pa so se izseljevale nemške uradniške družine. Aprila 1919 so iz Pariza sporočili, da bodo pogajanja potekala le o zasedenem ozemlju, na pariški mirovni konferenci pa naj bi bilo odločeno, ali bo Koroška pripadla novi južnoslovanski državi. Maister je v Velikovcu po končanih vojaških operacijah ustanovil narodni svet, ki je obsegal vse plebiscitarno ozemlje, vendar je prejel sporočilo, da mora na pogovor z ministrskim predsednikom Nikolom Pašićem v Beograd zaradi severne meje, v Parizu pa so določili, da se na Koroškem izvede plebiscit. Tako se je jugoslovanska vlada morala ukloniti pritiskom zaveznikov, Maister pa je šele po vrnitvi iz Beograda izvedel za plebiscitarni izid z izgubljeno Koroško.⁵⁷ Roman pa se zaključí nekoliko idilično po burnem dogajanju zadnjih dveh let, z 52. poglavjem, ki nosi naslov "Kmetje v travi" in prikazuje Maistra v domačem okolju, v krogu družine, ko se v civilu, vendar še zmeraj s pokončno držo, odpravi na trgatav v Slovenske gorice z ženo in sinovoma, z avtom jih je peljal šofer Josip Moravec. Domačini so jih gostoljubno sprejeli, pogostili, vendar Rudolfa Maistra kljub prijetnim doživetjem preganja misel na plebiscit in izgubljeno Koroško.

V tem romanu Jožeta Hudalesa z izrazitim zgodovinskim diskurzom se prav tako pojavljajo intertekstualne strategije, in sicer nas zanimajo aluzije kot sklicevanje na dogodke oziroma še natančneje – na osebe iz slovenske literarne zgodovine oziroma literature, ki v romanu funkcionirajo kot literarne osebe, in v fabuli privzemajo podobo realnih oseb iz časa Maistrovega burnega vojaškega in političnega življenja, vendar je takih pojavitev veliko manj kot v prvem romanu. Pojavljajo se predvsem priložnostno, kot na primer lik Ivana Cankarja v 38. poglavju z naslovom "Kraljevina za pokojnika", ko je upoveden njegov

⁵⁷ Koblar, "Maister, Rudolf (1874–1934)"; Zdenko Čepič [et al.], *Zgodovina Slovencev* (Ljubljana, 1979), str. 608–614; Bruno Hartman, *Rudolf Maister* (Ljubljana, 1989), str. 112–183.

pogreb v Ljubljani, pri čemer je podana tudi aluzija na Ivana Tavčarja, ki kot takratni župan ni dal izobesiti žalnih zastav. Belokrajci, ki so prišli na pogreb, so to opazili in o tem podali svoje mnenje:

Župan Ivan Tavčar ni izdal običajnega razglasa meščanom, naj jih izobesijo," so jim povedali zgovornejši meščani, ki so se jim ponudili za tolmače, "videli jo boste viseti na Narodnem domu in Operi ... gospod župan je imel pisatelja Ivana Cankarja v želodcu, pokojnik je bil puntar in revolucionar, na široko bi odprl vrata prevratnežem, boljševikom na Slovenskem, tega si ni mogel dovoliti kot veleposestnik in vodja domače liberalne stranke.⁵⁸

V tem poglavju se pojavljajo reference kot aluzije na osebe s sveta slovenske literarne zgodovine in literature, vendar le kot omembe, na primer v odlomkih, ki upovedujejo dogajanje na Cankarjevem pogrebu, ki so se ga častno udeležili med drugimi tudi Janko Glazer, Oton Župančič, Fran Saleški Finžgar, Silvin Sardenko, Andrej Kalan, Albin Prepeluh. V 7. poglavju z naslovom "Dijak z izkaznico" in 24. poglavju z naslovom "Narodnopolitični poduk" je omenjen dr. Anton Dolar, v 13. poglavju z naslovom "Denar za vojaške usluge" pa se pojavi Janko Glazer v vlogi stranskega lika, ki kot pesnik postane Maistrov zaupnik, ko v vojaški ihti kdaj najde trenutke dragocenega časa za pesnjenje.⁵⁹ Lik Janka Glazerja se v 19. poglavju z naslovom "Kokarda namesto K" pojavi še v vlogi tajnika narodnega sveta v Rušah.⁶⁰ V 31. poglavju z naslovom "Franjo Malgaj" je Malgaj poleg vojaške vloge nadporočnika predstavljen tudi kot zbiralec ljudskih pesmi za Karla Štreklja, kot njegov soborec pa je omenjen Fran Roš.⁶¹

Sklep z dodatnim pogledom na kanonizacijo Maistra kot kulturnega svetnika

V primeru vrednotenja življenja tako pomembne osebnosti, kot je bil Rudolf Maister, se pokaže, da je njegov kulturni oziroma družbeni spomin na Slovenskem zagotovo globoko zasidran, še več, uresničuje se kanonizacija njegove osebnosti tudi kot kulturnega svetnika. Ta vidik se kaže predvsem s pieteto do obravnave njegovih sekundarnih relikto, kot so izvirna dela, rokopisi, osebna lastnina (pohištvo idr.), objekti (stavbe, v katerih je živel), bibliofilska zapuščina in še mnogo drugega. Pomemben vidik Maistrove kanonizacije se odraža

⁵⁸ Hudales, *General: roman o Rudolfu Maistru*, str. 346.

⁵⁹ Prav tam, str. 122.

⁶⁰ Prav tam, str. 177.

⁶¹ Prav tam, str. 283.

prav tako s postavljanjem spomenikov z njegovim likom, med t. i. dinamičnimi vidiki kanonizacije z ohranjanjem kanoničnosti skozi čas pa je treba izpostaviti rituale s komemoracijami, jubilejne slavnosti idr.⁶²

Literarne osebe oziroma liki v obeh obravnavanih romanih Jožeta Hudalesa, *Orel z razprtimi krili: roman o generalu Rudolfu Maistru* in *General: roman o Rudolfu Maistru*, ki imajo literarnozgodovinsko, literarno in prav tako zgodovinsko referenčno ozadje, se pojavljajo v okviru upovedenih družbenozgodovinskih okoliščin specifičnega obdobja kulturnega spomina Slovencev, v katerem je živel in ga zaznamoval Rudolf Maister (drugi roman) ali pa je obdobje zaznamovalo njega (prvi roman). Morda prav zato literarni liki v obravnavanih romanih funkcionirajo nekoliko shematsko, navadno z ustrezno karakterizacijo le deloma zaživijo kot polnokrvne osebe, saj so večinoma v funkciji dokumentiranja življenjske zgodbene linije veličine (kulturnega svetnika), ki ga predstavlja Maister. Še najbolj polnokrvno zaživijo fiksijske osebe, ki niso obremenjene z zgodovinsko dokumentarnostjo, npr. v prizoru lačnih ter nasilnih in oboroženih vojaških povratnikov z vse Evrope ob koncu 1. svetovne vojne v 21. poglavju z naslovom Frontni povratniki na slepem tiru v drugem romanu Jožeta Hudalesa *General: roman o Rudolfu Maistru*, natrpanih na vlaku proti Mariboru, ki ga Maister zaradi strahu pred izgredi v mestu ob Dravi, namenoma pusti stati brez lokomotive, kot v slepi ulici, na Pragerskem. Ponekod pa je tovrstna izjema prav karakterizacija Maistrovega lika kot osrednje osebe obravnavanih romanov, ki se pojavlja tako v vlogi literarne, kulturno- in zgodovinsko pomembne osebnosti.

⁶² Prim. Marijan Dovič, "O kulturnih svetnikih in kanonizaciji: uvod", v: *Kulturni svetniki in kanonizacija*, ur. Marijan Dovič (Ljubljana, 2016), str. 32–33.

Blanka Bošnjak

RUDOLF MAISTER IN SLOVENIAN LITERATURE

SUMMARY

The article entitled *Rudolf Maister in Slovenian Literature* aims to present the figure of Rudolf Maister (1874–1934) in selected Slovenian literature, who is mainly known in cultural memory as a fighter for the Slovenian northern border, soldier, general, poet and bibliophile. The two novels chosen for the interpretive treatment in this paper are Jože Hudales's *The Eagle with Open Wings*: a novel about General Rudolf Maister (1974) and *The General*: a novel about Rudolf Maister (1981), due to their large scope and thorough literary treatment of the material of historical discourse. Jože Hudales (1937–1997) is known as a teacher, writer, sculptor and painter. His mother Hedvika Matela and his father Oskar Hudales, a well-known youth writer, were both teachers at the primary school in Šmartno ob Paki. From there the family was deported to Serbia in 1941, and in 1945 the family returned to Maribor, where he studied and graduated from the teacher training college (1958), worked at primary schools in Primorska and then worked at the primary school in Jurovsko Dol until his retirement in 1965. He received a state award for his teaching work. He is buried in Maribor's Pobrežje Cemetery and the primary school in Jurovsko Dol (Primary School of Jože Hudales Jurovski Dol) is named after him. He worked with stone as a sculptor, was also a painter, exhibited at home and abroad, and is best known as a writer.

The literary figures or characters of the novels under discussion by Jože Hudales have a literary-historical, literary and also historical reference background, they appear in the context of the narrated socio-historical circumstances of a specific period in the cultural memory of Slovenians, but they only partially come to life as full-blooded persons, as they mostly serve the function of documenting the life story line of the greatness of the (cultural) saint represented by Maister. Cultural memory comprises events, persons, i.e. material to which the community attaches a justificatory value, and is therefore more strictly formulated and transmitted on exceptional occasions, e.g. holidays, ceremonies, and then through symbolic encoding by means of monuments, depictions and textual tradition, which is fully captured in the cultural memory of Maister's personality. An important aspect of Maistro's canonisation is also manifested in the erection of monuments to his figure, and among the so-called dynamic aspects of canonisation with the preservation of canonicity, the rituals of commemorations, jubilee celebrations, etc., should be highlighted.

The aim of the present discussion is to use the method of interpretation and interpretive reading of Jože Hudales's novels about Rudolf Maister to demonstrate the use of intertextual strategies, namely allusion as a reference to events, or more precisely – to figures from Slovenian literary history and literature, who appear in both novels as secondary literary figures of literary discourse, alluding to real people from the time of Maister's life. The historiographical fictional narrative is characterised by dissociation or the distinction between the author and the narrator within the narrative reality, the narrator can participate in the action, dialogue is common, the perspective is neutral, as it is a distanced representation of a creator who is not emotionally involved in the action. In addition, historical fiction contains insights into the thoughts and psychological states of the characters, experienced speech and inner monologue, which was useful to take into account in the analysis of the two selected novels about Maister by Jože Hudales.

Hudales's first novel, *The Eagle with Spread Wings: a novel about General Rudolf Maister* (1974), is a historical novel with elements of biography, as it comprises only an interval from his adolescence, mainly depicting his youthful coming of age and his journey to adulthood. Thus, this novel has the additional characteristics of a developmental novel in that it describes the youthful development of the protagonist Rudolf Maister and, above all, the processes by which he reaches maturity through the various ups and downs of his life. The interpretation of the novel will not go into the realm of comparisons of the fictional course of the novel's story, which would be verified by real historical data (dates, places, military and historical figures, etc.), since they represent an extra-textual referential reality from which the author constantly draws the narrative, which also approximates to the historical reality. The first Hudales novel under discussion has thirty-three chapters and, through the third-person narration of an omniscient narrator, spans Maistro's life between 1894 and 1896, i.e. the period of his adolescence, between the ages of twenty and twenty-two, when he trained as a professional soldier, became acquainted with and befriended the Slovene modernists Murna, Kette, Župančič, and Cankar, as well as other members of the secret Ljubljana student society Zadruga.

Jože Hudales' second novel, *General: a novel about Rudolf Maister* (1981), through the third-person narration of an omniscient narrator, spans the time of Maister's life during the historically important time of the struggle for the Slovenian northern border, and is also a historical novel with elements of biography, recounting Maister's decisive military role in this struggle. As with the first novel, the interpretation will not go into the realm of comparing the fictional course of the story and checking it against real historical data, which represent an extra-textual referential reality. The novel comprises 52 chapters, which also draw from historical events of social and cultural memory, in which Maister

played a key role in the early 20th century at the time of the end of the First World War (which lasted from 28 July 1914 to 11 November 1918) as well as afterwards. It should be pointed out that the events of the historical discourse form an integral part of the chronotope of the storyline of the second novel under consideration and are predominantly referenced by the historical extra-literary material, which is predominant in this novel in comparison to the first novel under consideration by Jože Hudales.

VIRI IN LITERATURA

- Babšek, Andraž**, *Junak. Zgodovinski roman* (Maribor, 2022).
- Glavan, Mihael**, Stepančič, Damijan, *Naš Maister v stripu* (Dob, 2019).
- Hudales, Jože**, *Orel z razprtimi krili: roman o generalu Rudolfu Maistru. Knj. 1* (Murska Sobota, 1974).
- Hudales, Jože**, *General: roman o Rudolfu Maistru* (Maribor, 1981).
- Mahnič, Katarina in Juvan, Alenka**, *Rudolf in Vojko: ali kako je Maister v 47 minutah ubranil slovenski Maribor* (Ljubljana, 2024).
- Partljič, Tone**, *General: deset črtic o Rudolfu Maistru* (Ljubljana, 2006).
- Partljič, Tone**, *Deklica in general* (Murska Sobota, 2011).

- Koblar, France**, "Kette, Dragotin (1876–1899)", *Slovenska biografija*, dostopno na: <https://www.slovenska-biografija.si/oseba/sbi272757/>, pridobljeno: 28. 2. 2025.
- Koblar, France**, "Maister, Rudolf (1874–1934)", *Slovenska biografija*, dostopno na: <https://www.slovenska-biografija.si/oseba/sbi340526/>, pridobljeno: 28. 2. 2025.

.....

- Abrams, Meyer Howard**, *A glossary of literary terms*, 7. izd. (Boston, 1999), str. 364.
- Albrecht, Fran**, "R. Maister: Kitica mojih", *Ljubljanski zvon* 49, št. 11 (1929), str. 686–688.
- Assmann, Jan**, *Das kulturelle Gedächtnis: Schrift, Erinnerung und politische Identität in frühen Hochkulturen* (München, 1992).
- Bahtin, Mihail M.**, "Forms of Time and of the Chronotope in the Novel: Notes toward a Historical Poetics", v: *The Dialogic Imagination: Four Essays*, ur., prev. Emerson, Caryl in Holquist, Michael (Texas, USA, 2020, [1981]).
- Bleicken, Jochen** [et al.], *Svetovna zgodovina: od začetkov do danes* (Ljubljana, 1976).
- Bošnjak, Blanka**, "Izbrane hagiografske in svetopisemske reference v korpusu kratkih pripovednih besedil časnika *Besednik*", *Slavia Centralis* 16, št. 2 (2023), str. 221–237.
- Burke, Peter**, "Geschichte als soziales Gedächtnis", v: *Mnemosyne: Formen und Funktionen der kulturellen Erinnerung*, ur. Assmann, Aleida (Frankfurt am Main, 1993), str. 289–304.
- Cuddon, John Anthony**, *The Penguin dictionary of literary terms and literary theory*, 4. izd. (London, 1999).
- Culler, Jonathan**, *Literarna teorija: zelo kratek uvod* (V Ljubljani, 2008).
- Čeh Steger, Jožica**, "Rudolf Maister: od anakreontskega do domovinskega in pokrajinskega pesnika (Rudolf Maister: From Anacreontic to Patriotic and Local Poet)", *Časopis za zgodovino in narodopisje* 82=Nv47, št. 2–3 (2011), str. 206–220.
- Čepič, Zdenko** [et al.], *Zgodovina Slovencev* (Ljubljana, 1979).
- Debeljak, Tine**, "Slovenska sodobna lirika", *Dom in svet* 47, št. 3–4 (1934), str. 199–215.

- Doležel, Lubomír**, *Heterocosmica: fiction and possible worlds* (Baltimore–London, 1998).
- Dovič, Marijan**, "O kulturnih svetnikih in kanonizaciji: uvod", v: *Kulturni svetniki in kanonizacija*, ur. Dovič, Marijan (Ljubljana, 2016), str. 23–44.
- Fowler, Roger**, *Literature as social discourse* (London, 1982).
- Frow, John**, *Genre* (London–New York, 2005).
- Glazer, Janko**, "Rudolf Maister-Vojanov kot pesnik", *Kronika slovenskih mest* 1, št. 4. (1934), str. 264–266.
- Hartman, Bruno**, *Rudolf Maister* (Ljubljana, 1989).
- Hartman, Bruno**, *Rudolf Maister; general in pesnik* (Ljubljana, 1998).
- Jameson, Fredric**, *The political unconscious: narrative as a symbolic act* (Ithaca, 1981).
- Juvan, Marko**, *Intertekstualnost* (Ljubljana, 2000).
- Juvan, Marko**, *Literarna veda v rekonstrukciji: uvod v sodobni študij literature* (Ljubljana, 2006).
- Juvan, Marko**, *History and Poetics of Intertextuality* (Indiana, 2008).
- Koblar, France**, "Ljubljanska dijaška 'Zadruga'", *Slavistična revija* 2, št. 1–2 (1949), str. 75–110 in 184–230.
- Koron, Alenka**, *Sodobne teorije pripovedi* (Ljubljana, 2014).
- Korošak, Vinko**, *General Maister: 1874–1934: legenda, resničnost in ponos* (Nova Gorica, 2009).
- Lampe, Evgen**, "Vojanov-Rudolf Maister: Poezije", *Dom in svet* 17, št. 11 (1904), str. 692.
- Mahnič, Joža**, *Zgodovina slovenskega slovstva*, 5. zv. (Ljubljana, 1964).
- Ocvirk, Anton**, "Nekrolog: Ob smrti generala Rudolfa Maistra", *Ljubljanski zvon* 54, št. 7 (1934), str. 449–450.
- Pavšič, Jerica**, "Oblike kolektivnega spominjanja na generala Maistra", *Sodobni vojaški izzivi* 23, št. 1 (2021), str. 77–97.
- Perri, Carmela**, "On Alluding", *Poetics* 7, št. 3 (1978), str. 289–307.
- Potrata, Majda (ur.)**, *Rudolf Maister-Vojanov – vojak, politik, pesnik: referati in razprava na okrogli mizi v Zavrhu, 13. septembra 1986* (Maribor, 1988).
- Regali, Josip**, "Vojanov – Rudolf Maister: Poezije", *Ljubljanski zvon* 24, št. 12 (1904), str. 759–760.
- Zlobec, M[arijan]**, "Jože Hudales, Orel z razprtimi krili", *Sodobnost* 23, št. 7 (1975), str. 643–644.
- Zdravec, Franc**, *Slovenska književnost II* (Ljubljana, 1999).

Author: **BOŠNJAK Blanka**

Ph.D., Associated Professor

University of Maribor, Faculty of Art, Department of Slavic Languages and Literature
Koroška cesta 160, SI-2000 Maribor, Slovenia

Title: **RUDOLF MAISTER IN SLOVENIAN LITERATURE**

Studia Historica Slovenica

Časopis za družboslovne in humanistične študije / *Humanities and Social Studies Review*
Maribor, 25 (2025), No. 2, pp. 551–578, 62 notes, 2 pictures

Language: Original in Slovene (Abstract in Slovene and English, Summary in English)

Keywords: Rudolf Maister, cultural memory, (cultural) saint, canonization, historical, biographical, developmental novel, Jože Hudales, modernity, struggle for the northern Slovenian border

Abstract: This paper will present the figure of Rudolf Maestro in selected Slovenian literature, who is known in cultural memory mainly as a fighter for the northern Slovenian border, soldier, general, poet and bibliophile. The two novels selected for the discussion are Jože Hudales's *The Eagle with Open Wings*: a novel about General Rudolf Maister (1974) and *The General*: a novel about Rudolf Maister (1981). The aim of the present discussion is to demonstrate, through the method of interpretation and interpretive reading of the novels about Rudolf Maister, the use of intertextual strategies, namely allusions as references to figures from Slovenian literary history and literature, depicting real persons from the time of Maister's life, which serve the function of documenting the life story line of the greatness of this (cultural) saint.
